

**SUOMEN KANSALLINEN RAPORTTI OSALLISTUMISTA KOSKEVIEN TAVOITTEIDEN
TOIMEENPANOSTA**

Helsinki, 30.12.2005

Luku 1 Tilannekatsaus nuorten osallistumisesta Suomessa jäsenmaiden yhteisten tavoitteiden mukaisesti	2
Luku 2 Kuvaus toimenpiteistä, joita on tehty Suomessa tavoitteittain ja toimintalinjoittain (EU:n neuvoston 25.11.2003 annetun päätöslauselman mukaiset tavoitteet ja toimintalinjat)	4
Tavoite 1: Nuorten osallistuminen kansalaistoimintaan	4
Tavoite 2. Nuorten osallistuminen edustuksellisen demokratian järjestelmään	7
Tavoite 3. Osallistumisen oppimisen tukeminen sen eri muodoissa	14
Luku 3 Kuvaus toimenpiteistä, joita on tehty identifioitaessa olemassa olevaa tietoa osallistumisesta ja tuotettaessa välineitä lisäämään, päivittämään ja helpottamaan osallistumista	17
Luku 4 Kuvaus tavoista, joilla nuoria itseään on konsultoitu toimeenpantaessa yhteisiä tavoitteita ja kirjoitettaessa raporttia	17
Luku 5 Kuvaus vaikeuksista, joita on tullut eteen toimeenpantaessa tavoitteita ja tehtäessä toimenpiteitä	17
Luku 6 Toimenpiteiden tähänastiset vaikutukset ja odotettavat vaikutukset	18
Luku 7 Toimintalinjat, jotka ovat eniten ja vähiten hyödyllisiä, helpoimmin ja vaikeimmin toteutettavia ja ehdotuksia toimintalinjojen lisäämiseksi, poistamiseksi tai uudelleen muotoiltaviksi	19

EU:n jäsenmaiden yhteiset tavoitteet

Osallistuminen

1. Lisätään nuorten mahdollisuuksia osallistua oman yhteisönsä kansalaistoimintaan
2. Vahvistetaan nuorten osallistumista edustuksellisen demokratian järjestelmään.
3. Tuetaan entistä enemmän osallistumisen oppimista sen eri muodoissa.

Luku 1 Tilannekatsaus nuorten osallistumisesta Suomessa jäsenmaiden yhteisten tavoitteiden mukaisesti

Nuorten poliittisesta osallistumisesta on kannettu Suomessa huolta 1980-luvun lopusta lähtien, jolloin 18–30 -vuotiaiden nuorten äänestysprosentti laski eduskuntavaaleissa yhden vaalikauden aikana lähes 10 prosenttiyksikköä. Pitkän aikavälin tarkastelussa 1975–2003 voidaan havaita vuoden 1983 vaaleista alkaneen äänestysprosentin laskun jatkuneen vuoden 1999 vaaleihin. Taitekohta arvioidaan saavutetun vuoden 2003 eduskuntavaaleissa, jossa nuorten äänestysprosentti lähti nousemaan. Korkeimmillaan nuorten äänestysprosentti oli 1979 (75 %), matalimmillaan 1999 (53 %). Vuoden 2003 vaaleissa nuorten äänestysprosentti oli 54 %.

Kuntavaaleissa, jossa äänestysprosentti on perinteisesti pienempi, kehitys on ollut samansuuntainen. Vuoden 2003 eduskuntavaalien äänestysprosentin nousu ei jäänyt yksittäiseksi tapahtumaksi vaan jatkui vuoden 2004 kuntavaaleissa vielä selvempänä. Kaikkien äänestäneiden osalta osallistumisaste nousi edellisiin kuntavaaleihin verrattuna lähes kolme prosenttiyksikköä, eli 58,6 %:iin. Nuorten 18–24 -vuotiaiden osallistumisasteeksi on arvioitu 42 %, jossa on nousua edellisiin kuntavaaleihin verrattuna noin 4 prosenttiyksikköä. Yksityiskohtaisempaa tietoa on saatavilla lähteistä Paakkunainen, Kari (toim.) 2005, 2004 ja 2003. Nuorten alhainen äänestysprosentti on merkki suomalaisesta poliittisesta kulttuurista, jossa äänestysprosentti muihin Pohjoismaihin verrattuna jää kaiken kaikkiaan 10–20 prosenttiyksikköä pienemmäksi. Pohjoismaisissa koululaitosta koskevissa vertailuissa on huomattu, että suomalaisten oppilaiden usko vaikuttamiseen koulun sisäisissä asioissa on huomattavasti heikompi kuin muissa pohjoismaissa. Usko vaikuttamattomuuteen on opittu jo koulussa.

Erityisesti kunnallisvaalien matalat äänestysprosentit, nuorten äänestäjien polarisaatio ja herkkyys poliittiselle populismille ovat merkkejä poliittisen järjestelmän legitimeettikriisistä paikallistasolla. Poliittinen päätöksentekojärjestelmä ei kykene kohtaamaan nuoria, jotka kuitenkin tutkimustiedon mukaan kantavat huolta oman asuinkuntansa turvallisuudesta ja tulevaisuudesta sekä ovat kiinnittyneet järjestötoimintaan huomattavasti enemmän kuin EU-maissa keskimäärin. Lisäksi on huomattava, että suomalaisten luottamus omaan parlamenttiinsa on muiden Pohjoismaiden tasolla.

Suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa on vuoden 2000 perustuslain uudistuksen myötä siirretty presidenttivaltaisesta järjestelmästä kohti puhdaspiirteisempää parlamentaarista järjestelmää, jossa maan hallituksen pääministerin asema korostuu. Muutoksen myötä hallitus on ottanut poliittiseksi ohjausvälineeksi entistä yksityiskohtaisemmat ohjelmat, jotka parantavat edellytyksiä eri yhteiskuntapolitiittisten sektoreiden väliseen yhteistyöhön samalla kun ne jätkevöittävät sektoripolitiikkaa. Nuorisopolitiikka toimii tässä kehityksessä hyvänä esimerkkinä. Nuorisopolitiittiset vaikuttajat (ministeri, hallintovirkamiehet, nuorisotyöntekijät, tutkijat) olivat

mukana rakentamassa pääministeri Lipposen hallituksen nuorten osallisuushanketta, joka käynnistyi vuonna 2003. Ohjelma kytkettiin parhaillaan istuvan pääministeri Vanhasen hallituksen toimikaudella rakennettuun kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan. Kytkentä terävöitti nuorisopolitiikan profiilia osana hallituksen muita politiikkaohjelmia. Uusi, ohjelma-ajatteluun perustuva yhteiskuntapoliittinen työskentelytapa on vaikuttanut myös siihen, että keväällä 2006 eduskuntakäsittelyyn menevässä uudessa nuorisolaissa esitetään nuorisopoliittista ohjelmaa välineeksi ohjata nuorisopolitiikkaa. Ideaa nuorisopoliittisesta ohjelmasta on kehitelty pitkään, mutta vasta nyt suomalainen poliittinen kulttuuri tekee mahdolliseksi idean kehittymisen lainsäädäntöasteelle.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana Suomen nuorisopolitiikassa on tietoisesti kehitetty ns. kolmikantamallia, jossa rakennetaan dialogia poliittisten päättäjien, nuorisotyön kentän ja tutkijoiden välillä. Malli korostaa jatkuvaa vuoropuhelua, joka voi toteutua eri tavoin, kuten seminaareina, yhteisinä julkaisuina ja vakiintuneina organisaatioina. Tutkimustyön osalta malli pohjaa suomalaiseen traditioon, jossa sekä akateeminen että soveltava yhteiskuntatutkimus on ollut vahvasti mukana rakentamassa suomalaista hyvinvointivaltiota. Tavoitteena on evidence-based youth policy, jossa relevantin tiedon katsotaan muodostuvan poliittisten päättäjien, nuorisotyöntekijöiden ja tutkijoiden välisessä dialogissa. Mallia käytettiin onnistuneesti uuden nuorisolain valmistelussa, joka muodosti avoimuudessaan ja keskusteluvoudessaan hyvän nuorisopoliittisen oppimisprosessin.

Vuoden 2003 EU:n ministerineuvoston päätöksen jälkeen suomalaisen nuorisopoliittisen keskustelun keskeiset teemat voidaan tiivistää yllä esitetyn pohjalta seuraavasti:

- Maan hallituksen politiikkaohjelmat ja niiden kytkeytyminen nuorisopoliittiseen osallisuusohjelmaan
- Uuden 1.1.2006 voimaantulevan nuorisolain merkitys nuorisopoliittisessa ohjelmatyössä ja nuorten osallistumisjärjestelmien kehittämisessä
- Nuorten vaikuttajaryhmien (nuorisovaltuustot) merkitys edustuksellisen demokratian välineinä
- Internetin mahdollisuudet nuorten yhteisöjen muodostamisessa ja nuoren osallistumisessa
- Osallistumisen laatuks keskustelun käynnistyminen
- Osallistumistutkimuksen kehittyminen sekä yleisenä vaalitutkimuksena että hankkeisiin kohdistettuna evaluointitutkimuksena

Tässä kansallisessa raportissa esitetään useita toimintamuotoja, jotka prosesseina ovat käynnistyneet jo ennen seurantakauden alkua. Niiden esittely on kuitenkin perusteltua, koska toiminnot ovat kehittyneet ja laajentuneet. Myönteiselle kehitykselle on luonut pohjaa EU:n nuorisopolitiikan terävöitynyt profiili, joka on helpottanut nuorisopoliittisten kysymysten nousua politiikan agendalle.

EU:n jäsenmaiden yhteiset tavoitteet nuorten osallistumisessa on jaoteltu kolmeen osaan eli kansalaistoimintaan, edustukselliseen demokratiaan ja osallistumisen oppimiseen. Useimmissa raportissa esiteltävissä toiminnoissa on ulottuvuuksia kaikista kolmesta. Raporttiin toiminnot on sijoitettu niiden keskeisimmän ulottuvuuden mukaan.

Luku 2 Kuvaus toimenpiteistä, joita on tehty Suomessa tavoitteittain ja toimintalinjoittain (EU:n neuvoston 25.11.2003 annetun päätöslauselman mukaiset tavoitteet ja toimintalinjat)

Tavoite 1: Nuorten osallistuminen kansalaistoimintaan

Toimintalinjat:

- a) Edistetään nuorten mukaantuloa osallistumisjärjestelmiin, esimerkiksi kansalaisjärjestöt, yhdistykset, vapaaehtoistyö, paikalliset nuorisoneuvostot, ja tuetaan nuorisovaltuustojen toimintaa niiden riippumattomuutta ja itsenäisyyttä kunnioittaen.**

Suomalaisen kansalaisyhteiskunnan organisoitumisessa järjestötoiminnalla on merkittävä rooli. Valtaosa suomalaista vapaaehtoistyötä organisoituu järjestöjen kautta. Suomessa yksityiset, voittoa tuottamattomat järjestöt on lainsäädännöllisesti määritelty yleishyödyllisiksi yhteisöiksi, jonka mukaan niille on määritelty vapauksia mm. verolainsäädännössä. Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunta esittää mietinnössään (julkaistaan helmikuussa 2006) muutoksia lainsäädäntöön, jolla entisestään helpotetaan yleishyödyllisten yhdistysten toimintaa.

Läänit ja kunnat tukevat nuorten osallistumista osoittamalla varoja nuorten hankkeille, ohjaamalla hankkeiden suunnitteluvaiheessa ja kouluttamalla. Esimerkiksi Etelä-Suomen lääninhallitus on vuosina 2004–2005 ohjannut varoja hankkeille, joiden tavoitteena on ollut nuorten aktiivinen kansalaisuus, sosiaalinen vahvistaminen ja nuorten elinolot. Avustusten myöntämisessä on suosittu poikkihallinnollisia ja seutukuntien yhteistyötä kehittäviä hankkeita.

Läänien ja kuntien nuoria tukeva toiminta on vakiintunutta ja hyvin kohdistettua. Viime vuosien kehittämistyössä on kiinnitetty erityistä huomiota nuorten omaan kokemukseen osallistumisen vaikuttavuudesta.

Paikallinen media on suhtautunut eri puolilla Suomea hyvin myönteisesti nuorten hankkeisiin ja niitä on esitelty paikallislehdissä näytävästi. Tätä raporttia varten haastateltujen nuorisovaltuustojen edustajien mukaan suhteet paikalliseen mediaan ovat mutkattomia ja nuorten esitykset saavat hyvin julkisuutta.

Pääministeri Vanhasen hallituksen kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan liittyvä Kansalaisyhteiskunta 2006 toimikunta antaa nuorten kansalaistoiminnan aktivoimiseksi seuraavia kehittämissuhteita:

1. Nuorten omaehtoista kansalaistoimintaa sekä nuorten toimintaryhmiä tuetaan mm. toimintatilojen ja -välineiden avulla nuorten erilaisen aktiivisuuden lisäämiseksi. (Vastuu kunnilla)
2. Kunnallisille lapsi- ja nuorisovaltuustoille luodaan malli ja kunnille viestitetään, että kunnalliset lapsi- ja nuorisovaltuustot käsitellään viipymättä. Aloitteentekijöitä informoidaan aloitteen käsittelyvaiheista ja vastaukset aloitteisiin lähetetään asianosaisille perusteluineen. Nuorten ohjaus ja neuvonta tulee hoitaa ns. yhden luokun periaatteen mukaisesti. (Vastuu Suomen Kuntaliitolla)
3. Käynnistetään selvitystyö äänioikeusikärajan laskemisesta 16 ikävuoteen kunnallisvaaleissa. (Vastuu oikeusministeriöllä ja valtioneuvostolla)

b) Tuetaan sellaisten toimintojen, aloitteiden ja hankkeiden kehittämistä, joilla pyritään saamaan nuoret suoraan mukaan alue- ja paikallistasolla.

Sekä läänit että kunnat ohjaavat varoja sellaiseen nuorisotoimintaan, joka kohdistuu nuorten omiin hankkeisiin. Hankkeiden teemat ovat usein nuorten kasvuun ja kulttuuritoimintaan liittyviä. Osallistumisen nähdään kasvavan osallisuuden kautta (membership and belonging)

Aivan viime vuosina nuorten työpajat on alettu nähdä laajemmin myös nuorten osallistumisen näkökulmasta. Nuorten työpajojen tavoitteet eivät lähde pelkästään syrjäytymisen ehkäisemisestä vaan tavoitteena on kansalaiskasvatus kokonaisuudessaan. Työpajojen vapaa-aikatoiminnan kehittämistä on vuosina 2004 ja 2005 tullut yksi toiminnan kehittämiskohde, johon ohjataan varoja. Käytännössä tukea suunnataan pienryhmätoimintaan, liikuntaan, kulttuuriseen toimintaan ja erilaisiin nuorten osallistumista aktivoiviin ohjelmiin kuten Avartti.

Nuori Kulttuuri-toiminta muodostaa Suomessa vakiintuneen, nuorten omaa kulttuurista aktiivisuutta korostavan valtakunnallisen työmuodon. Nuori Kulttuuri -toiminnan tapahtumiin (sekä alueellisiin että valtakunnallisiin) osallistuu vuosittain tuhansia nuoria. Kulttuurisen nuorisotyön paikallista koulutusta on kehitelty mm. Etelä-Suomen läänissä.

Suomi on poikkeuksellisen hyvin osannut hyödyntää EU-nuoriso-ohjelman tarjoamia mahdollisuuksia nuorten oman toiminnan aktivoitumiseen. Suomessa omaksuttu työskentelytapa korostaa nuorten omaa aktiivisuutta, jota kunnan nuorisotoimi tukee ja ohjaa.

c) Tehdään tunnetuksi vanhempien, nuorisotyöntekijöiden ja muiden henkilöiden tekemää kenttätöitä ja lisätään sen arvostusta.

Nuorisotyöstä on viime vuosien aikana tullut yhä selvemmin moniammatillista tiimityöskentelyä. Yhteistyö viranomaisten ja eri sidosryhmien kanssa on lisännyt nuorisotoimen tunnettavuutta ja arvostusta. Moniammatillinen tiimityöskentely pohjautuu kahteen seikkaan. Ensiksikin Suomessa yleensä korostetaan hallinnon eri rajat ylittävää työskentelyä, toiseksi projektityyppinen työskentely sekä kansallisesti rahoitettavissa projekteissa että ESR-rahoitteisissa projekteissa pakottaa yhteistyösuhteiden luomiseen (pakottaminen tässä myönteisessä merkityksessä).

Nuorisotyön laatua koskevan keskustelu on noussut agendalle. Nuorisotyön laadusta on tuotettu valtakunnallinen mittava tutkimusraportti (Cederlöf 2004), nuorison osallistumisen laatua tutkitaan parhaillaan useiden kuntien vertailututkimuksena (Gretschel 2005) ja työntekijöille voidaan osoittaa laatupalkintoja sekä paikallistasolla että valtakunnallisesti.

Nuorisotyön julkisuuskuva on hyvin myönteinen. Nuorisotyön arvostuksella on paikkakuntakohtaisia eroja. Arvostuksen puute liittyy lähinnä eri hallintokuntien väliseen suhteeseen (nuorisotoimi – koulutoimi erityisesti). Nuorisotyön hyvät yhteydet lasten ja nuorten vanhempiin, koulutoimeen ja muihin sidosryhmiin ovat ratkaisevassa asemassa työn arvostuksen astetta mitattaessa. Esimerkiksi Espoossa nuoriso-ohjaajat ottavat yhteyttä kaikkien nuorisotalojen käyttäjiksi rekisteröityjen nuorten vanhempiin. Kenttätöitä tehdään ajoittain katupartioina, joissa on mukana myös lasten vanhempia. Nuorisotoimi on lisäksi mukana alueiden hyvinvointia tukevissa verkostoissa. Iisalmessa puolestaan vanhempiin yhteyksiä pidetään vanhempainiltojen ja sähköpostin välityksellä.

- d) Tunnistetaan erityisryhmien ja heikommassa asemassa olevien nuorten osallistumista haittaavat esteet ja kannustetaan toimenpiteitä ja järjestelyjä, joilla voidaan poistaa näitä esteitä ottaen erityisesti huomioon heidän erilaisuutensa sekä painopisteet (kulttuuriset ja etniset erityispiirteet, vammaisuus, sosioekonomiset seikat, sukupuoli jne.)**

Tärkeinä työmenetelminä kohdespesifissä työssä ovat projektit ja nuorten työpajat. Molemmissa työmuodoissa on mahdollista räätälöidä työmuoto tarkasti kohderyhmän mukaan. Pajatoiminnan tavoitteena on nuorten sosiaalinen vahvistaminen ja yhteisöllisyyden kehittäminen.

Lähiyhteisössä koettu sosiaalinen luottamus voi tuottaa myös aktiivista kansalaisuutta ja kiinnostusta yhteisten asioiden ajamiseen. Nuorisotyön projektit voivat olla sekä kansallisesti rahoitettuja (esimerkiksi Raha-automaattiyhdistys) että ESR-rahoitettuja sosiaaliseen nuorisotyöhön liittyviä projekteja (esimerkiksi Equal-projektit). Esimerkkinä kohdespesifistä ja innovatiivisesta projektityöskentelystä voidaan tässä yhteydessä nostaa esiin Avartti-ohjelma, joka on kehittänyt työmuotoja maahanmuuttajatyttöjen osallistumisen edistämiseksi. Maahan muuttaneiden nuorten kohdalla tytöt muodostavat oman haasteensa, koska sekä uskonnolliseen että sukupuolikäyttäytymisen kannalta kulttuuriset erot johtavat perheissä tyttöjen erityiseen varjelemiseen. Hienovaraisten ja turvallisten työmuotojen kehittämisessä Avartti on tehnyt Suomessa merkittävän avauksen.

Haja-asutusalueiden nuorisotyön kehittäminen muodostaa harvaan asutussa Suomessa merkittävän haasteen. Viime vuosina haasteeseen on vastattu nuorisotyön seutukunnallista yhteistyötä tehostamalla. Esimerkiksi Mikkelissä tehdään parhaillaan selvitystä nuorten seutukunnallisesta liikkuvuudesta ja heidän saavutettavissa olevista palveluista. Selvityksen tavoitteena on parantaa ja tehostaa tarjolla olevien palvelujen ja nuorten kohtaamista.

Vammaiset erityisryhmänä ovat mukana omien järjestöjensä avulla nuorisotyön kehittämisessä. EU:n nuorisopoliittista valkoista kirjaa valmisteltaessa vammaisjärjestöjen edustus huomioitiin prosessin eri vaiheissa ja heille varmistettiin taloudelliset resurssit osallistumiseen mm. valmisteleviin seminaareihin ja konferensseihin. EU:n nuoriso-ohjelman arvioinnissa vammaisjärjestöt ovat olleet aktiivisesti mukana keskustelemassa ja informaation välittämisessä.

- e) Tutkitaan nuorten osallistumista koskevia laadullisia arviointimenetelmiä.**

Nuorten osallistumisen laatua tutkitaan Anu Gretschelin johtamassa tutkimusprojektissa, joka on mukana 15 kuntaa. Tutkimusprojektilla on valtakunnallisesti kattava ohjausryhmä. Tutkimusta rahoittaa Nuorisotutkimusverkosto.

Nuorten osallistumista koskevaa tutkimusta on julkaistu viime vuosina jokseenkin paljon. Nuorisotutkimusverkosto ja Opetusministeriö ovat olleet aktiivinen tutkimuksen tuottamisessa. Tutkimus on kohdistunut sekä vaaliosallistumiseen että nuorten kansalaisosallistumiseen (Paakkunainen, Kari 2003 ja 2004; Hoikkala & Laine & Laine 2005.) Aineistot ovat olleet sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia. Kvantitatiivisia vaalitulastoja ja survey-aineistoja on tulkittu eri tiedeperustoista ja eri tutkimustraditioista käsin. Suomi on ollut myös mukana Itämeren alueen nuorten vertailevassa tutkimuksessa (Yndigegn & Waara & Paakkunainen 2005).

Merkittäviä nuorten osallistumista koskevia tutkimuksia tehdään Suomessa opinnäytteinä. Suomen Nuorisotutkimusseura järjestää vuosittain Vuoden gradu-kilpailun, johon osallistuu

noin 30 opinnäytettä Suomen eri yliopistoista. Monet pro gradu töistä käsittelevät nuorten osallistumista ja tuovat tuoretta ja arvokasta lisää osallistumisen laadun arviointiin. Osa opinnäytteistä julkaistaan joko sellaisenaan tai lyhennettynä artikkelimuodossa. Esimerkkeinä osallistumisen laatua kuvaavista opinnäytetöistä Kananen, Marko 2004, Haikkola, Lotta 2003 ja Huhtala & Tontti 2005.

Kuntatasolla tehtävistä tutkimuksista mainittakoon Espoon, Helsingin ja Vantaan alkamassa oleva tutkimus ”Nuorten uudet ilmiöt ja nuorisotoimen palvelujen kohtaanto”.

Yllä mainittujen lisäksi nykyiseen projektityöskentelyyn liittyy aina projektien ulkopuolinen evaluointi ja itsearviointi.

Tavoite 2. Nuorten osallistuminen edustuksellisen demokratian järjestelmään

Toimintalinjat:

- a) Kannustetaan ja kehitetään kaikilla tarkoituksenmukaisilla tasoilla säännöllistä ja jäsennehtyä vuoropuhelua julkisten ja/tai valtiollisten elinten ja nuorten sekä heitä edustavien organisaatioiden kesken (valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset nuorisoneuvostot, nuorisojärjestöt, Euroopan nuorisofoorumi jne.).**

1. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma ja siihen liittyvät nuorten osallistumista koskevat hankkeet

Nuorten osallistumista koskevia keskusteluja ja kehittämishankkeita ovat viime vuosina raamittaneet hallituksen politiikkaohjelmat.

Suomen hallitus antoi 7.4.2005 periaatepäätöksen hallituksen strategia-asiakirjasta, joka sisältää pääministeri Vanhasen hallitusohjelmassa sovitut politiikkaohjelmat. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma edistää aktiivista kansalaisuutta, kansalaisyhteiskunnan toimintaa, kansalaisten yhteiskunnallista vaikuttamista ja edustuksellisen demokratian toimivuutta.

Ohjelman tavoitteena on lisätä kansalaisten äänestysaktiivisuutta sekä parantaa kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksia myös vaalien välillä. Erityistä huomiota kiinnitetään niihin kansalaisryhmiin, joiden vaikuttamis- ja osallistumisaktiivisuuden taso on ollut alhainen.

Politiikkaohjelmaa toteuttavat oikeusministeriö, opetusministeriö, sisäministeriö, valtiovarainministeriö ja valtioneuvoston kanslia. Käynnissä on parikymmentä hanketta tai muuta kehitys- ja tutkimusprosessia. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman tavoitteissa korostuu nuorten asema. Ohjelman tavoitteet tiivistyvät neljään kokonaisuuteen:

1. Koulu ja oppilaitokset tukevat kasvua aktiiviseen ja demokraattiseen kansalaisuuteen elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti. Suomen kansalaisuuden ohella kasvatuksessa tulee ottaa huomioon EU:n kansalaisuus ja maailmankansalaisuus.
2. Kansalaisyhteiskunnan juridiset ja hallinnolliset toimintaedellytykset ovat kansalaistoiminnan kannalta suotuisia ja ajanmukaisia. Kolmannen sektorin tutkimus-, koulutus- ja kehittämispalveluita kehitetään.

3. Perinteisiä ja uusia kansalaisvaikuttamisen kanavia ja mahdollisuuksia kehitetään niin, että ne tukevat kansalaisten täyttä osallistumista yhteisöjen ja yhteiskunnan toimintaan. Hallinnolla on tarpeelliset työkalut ja asenteellinen valmius keskusteluun kansalaisten kanssa.
4. Edustuksellisen demokratian rakenteet ja käytännöt toimivat hyvin kaikilla päätöksenteon tasoilla ja niissä otetaan huomioon tapahtuvat suuret yhteiskunnalliset muutokset tietoyhteiskunnasta globaalistumiseen

Nuorisopolitiikan kannalta on tärkeätä, että Vanhasen hallituksen Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan kytkettiin jo Lipposen hallituskaudella käynnistetty Nuorten osallisuushanke. Nuorten osallisuushankkeen toimeenpano määriteltiin vuosille 2003–2007. Nuorten osallisuushanke kehittää pysyviä käytäntöjä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja osallisuuden edistämiseksi 38 hankkeen avulla 70 kunnassa erityisesti nuorille, joilla on vaikeuksia sijoittua jatko-opintoihin tai työelämään. Osallisuushanketta johtaa Opetusministeriön asettama johtoryhmä, jossa on mukana pysyviä asiantuntijoita. Johtoryhmän edustaa kokoonpanoltaan poikkihallinnollisuutta ja siinä on mukana myös nuorisojärjestöjen edustus.

Osana Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaa aloitettiin syksyllä 2005 Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu -hanke, jossa on mukana 28 kuntaa ja 100 osallistuvaa koulua. Hanketta johtaa Opetusministeriö.

Poliittisen ohjelmien tavoitteena on lisätä poikkihallinnollista yhteistyötä ja julkisen vallan yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan järjestöjen kanssa. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma ja siihen kytketyt, erityisesti nuorille suunnatut hankkeet, ovat nostaneet nuorten osallistumisen poliittiselle asialistalle. Niillä on ollut merkittävä rooli edettäessä kohti konkreettisia toimenpiteitä nuorten aktivoimiseksi kansalaisina.

2. Paikalliset nuorten vaikuttajaryhmät

Nuorten paikallisina vaikuttajaryhminä ovat viime vuosina nousseet esille nuorisovaltuustot, erinimisinä ja muodoiltaan erilaisina. Yhteisenä piirteenä kuitenkin se, että vaikuttajaryhmien nuoret valitaan edustamaan nuoria. He toimivat niin sanotusti nuorten ääniä ja heillä oletetaan olevan nuorilta saatu mandaatti. Vaikuttajaryhmien niminä saattavat olla nuorisovaltuusto, nuorisofoorumi, nuorten ääni jne. Nuorisovaltuustojen kehitys lähti liikkeelle Suomessa 1990-luvun lopulla ja viime vuosien nopea kasvun jälkeen Suomessa on noin 190 kunnassa vaikuttajaryhmiä. Ne ovat tärkein nuorten edustuksellisen demokratian muotoon rakennettu instituutio ja niiden kehittämistä vaalitaan sen mukaisesti. Instituutioina ne ovat sekä nuorten etujen ajajia että opettavat nuoria edustukselliseen demokratiaan. Samalla ne opettavat paikallista demokraattista järjestelmää entistä paremmin kohtaamaan nuoret kansalaisensa. Lähes jokaisella nuorten vaikuttajaryhmällä on omat www-sivustonsa, resurssien mukaan paremmin tai huonommin päivitettyinä. Nuorisovaltuustot ovat perustaneet valtakunnallisen liiton, joka ajaa nuorten vaikuttajaryhmien etuja valtakunnan tasolla, opettaa ja koordinoi.

Nuoret luottavat nuorisovaltuustojensa toimintaan. Esimerkiksi Espoon nuorisovaltuuston vaaleissa 22.11.2005 äänesti peräti 55 % oppilaitosten opiskelijoista. Nuorimmat valituista ehdokkaista oli 13

-vuotiaita ja vanhimmat 18 -vuotiaita. Äänioikeutettuja olivat kaikki 13–18 -vuotiaat espoolaiset nuoret. Vaalit järjestettiin oppilaitoksissa, mikä on todettu parhaaksi ratkaisuksi tavoittaa nuoret.

Suomen Nuorisosaian Valtuuskunta on tehtyyn tutkimukseen nojautuen asettanut nuorisovaltuustojen toiminnan kehittämiseksi seuraavat vaatimukset kunnille:

- Kunnan hallintoa on kehitettävä ottamaan vastaan kuntalaisten viestejä
- Nuorten vaikuttajaryhmien toimintaedellytyksiä on parannettava
- Kuntiin tulee perustaa nuorisolautakuntia
- Nuorisotoiminnan avustuksia on lisättävä
- Kuntaan tarvitaan erityisesti nuorille kohdistettua tiedostusta

3. Nuorisovaalit

Allianssi ry on järjestänyt Suomessa nuorille suunnattuja äänestysaktiivisuuskampanjoita vuodesta 1991 lähtien. Nuorisovaaleja on järjestetty eduskuntavaalien yhteydessä 1991, 1995, 1999 ja 2003 sekä eurovaaleissa 1996. Vaalitapahtumat ovat saaneet varsin laajalti positiivista julkisuutta, ja esimerkiksi vuoden 2003 nuorisovaaleissa äänioikeuttaan käytti noin 100 000 nuorta yli 100 kunnassa.

Nuorisovaaleissa äänioikeutettuja ovat 13–17 -vuotiaat nuoret, jotka voivat äänestää oman vaalipiirinsä eduskuntavaali ehdokkaita tai kuntansa kunnallisvaaliehdokkaita. Nuorisovaalit toimivat hyvänä kansalaisuuskasvatuksena, nuorten äänen kuulemisena ja osana valmistautumista varsinaisiin vaaleihin. Äänestysprosentit vaihtelevat eri kuntien välillä huomattavasti, parhaimmillaan noin 90 % ja heikoimmillaan alle 15 % äänioikeutetuista. Äänestysprosenttien vaihtelu osoittaa hyvin sen, kuinka hyvin tehdyllä paikallisella työllä nuoret voidaan saada oppilaitoksissa kiinnostumaan edustuksellisesta demokratiasta ja poliittisesta vaikuttamisesta.

4. Uuden nuorisolain säätämisen prosessi ja nuorten kuuleminen

Suomessa nuorisolaki on toimialansa voimavarojen suuntaaja ja koko nuorisotyöjärjestelmän kehys. Nuorisolaissa määritellään valtion talousarviossa olevien nuorisotyömäärärahojen käyttökohteet ja käytön perusteet, nuorisotoimen hallinto sekä valtion nuorisopolitiikan rakenne. Lainsäädäntö antaa perustan kunnalliselle nuorisotyölle sekä valtakunnallisten nuorisojärjestöjen, nuorisotyön palvelujärjestöjen ja nuorisotyötä tekevien järjestöjen avustamiselle.

Hallituksen esityksessä uudeksi nuorisolaiksi keskeiset muutokset liittyvät nuorisotyön ja nuorisopolitiikan uudelleen hahmottamiseen. Tästä johtuen lain nimeksi ehdotetaan nykyisen nuorisotyölain sijaan nuorisolakia.

Uuden lain tavoitepykälässä nuorisotyön sisällöksi määritellään nuorten oman ajan käyttöön kohdistuva aktiivinen kansalaisuus, sosiaalinen vahvistaminen sekä nuorten itsenäistymisen tukeminen. Nuorisopolitiikalla tarkoitetaan nuorten kasvu- ja elinolojen parantamista valtakunnan, läänin ja kunnan tasolla.

Lakiesityksen arvoperustaa on uudistettu siten, että se tukisi aikaisempaa paremmin lain tavoitteita. Vankassa nuorisotyölaissa määritelty nuorisopolitiittisten toimenpiteiden yhteensovittamisvelvollisuus on

toteutunut valtion tasolla riittämättömästi. Uudessa nuorisolaissa esitetään valtioneuvoston hyväksyttäväksi nuorisopoliittista kehittämisohjelmaa, joka valmisteltaisiin yhteistyössä nuorten kasvu- ja elinolojen kannalta keskeisten ministeriöiden kanssa. Ohjelman tavoitteena on esittää valtakunnalliset nuorisopoliittikan tavoitteet sekä edistää nuorisopoliittista ohjelmatyötä lääneissä ja kunnissa.

Lakiesityksen mukaan nuorille tulee varata mahdollisuuksia osallistua paikallista nuorisotyötä sekä nuorisopoliittikkaa koskevien asioiden valmisteluun. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevilla asioilla.

Uuden nuorisolain käsittelyprosessi oli hyvin laaja ja siinä toteutettiin hallinnon läpinäkyvyyden periaatetta. Nuorisojärjestöjen ääntä kuunneltiin sekä lausuntopyyntöjen kautta että lukuisissa tilaisuuksissa eri puolilla maata. Lakia koskeva arvokeskustelu käynnistettiin vuonna 2003 ja lakiluonnos laadittiin syksyllä 2004, jonka jälkeen käytiin laaja itse lakiluonnokseen liittyvä keskustelu. Lain eduskuntakäsittely oli keväällä 2005 ja laki astuu voimaan 1.1.2006.

5. Kunnallisvaaleihin valmistautuminen

Vuoden 2004 kunnallisvaaleihin valmistauduttiin tietoisesti nuoria aktivoimalla. Vuotta aikaisemmin pidetyistä eduskuntavaaleista oli tehty arvio, jonka mukaan äänestysprosentin lasku oli kääntynyt nousuun. Tämän mukaisesti tuleviin kunnallisvaaleihin suhtauduttiin toiveikkaasti. Tavoitteeksi asetettua 50 % ylittävää äänestysaktiivisuutta ei saavutettu, mutta kuitenkin selvä nousu verrattuna vuoden 2000 kunnallisvaaleihin. Alle 30 -vuotiaiden äänestysprosentti nousi noin viisi prosenttiyksikköä eli 46–47%.

Suomen Nuorisoasiain neuvottelukunta organisoii laajan kunnallisvaaleja valmistelevan maakuntakiertueen 13 eri paikkakunnalle. Kiertueella oli mukana ministeritason edustus. Tehdyissä arvioissa nuorten äänestysprosentin nousua selitti hyvin kohdistunut vaalityö ja kunnallisvaaleissa esiin nousseet asiakysymykset erityisesti hyvinvointivaltion kehitykseen liittyen.

Valtakunnallinen Äänet kuuluviin -hanke on Allianssi ry:n käynnistämä EU- ja kunnallisvaaleihin liittyvä kansalaisvaikuttamishanke. Hankkeen päämääränä on nuorten äänestysaktiivisuuden lisääminen ja yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen tukeminen. Hanke tukee nuorten oma-aloitteellisuutta ja nostaa esille nuorille tärkeitä ongelmia ja kysymyksiä. Se pyrkii lisäämään vuoropuhelua niin julkisen sektorin ja kansalaisjärjestöjen kuin ammattipoliitikkojen ja nuorisoryhmittymien välillä. Samalla otetaan osaa demokratian sisältöä koskevaan keskusteluun.

6. Lapsiasiamies

Suomessa lapsiasiamiehen toiminta on aloitettu vuonna 2003 Tampereella. Toiminta on laajentunut myös muihin kuntiin.

Lapsiasiamiestyöllä on Tampereella vakiintunut asema, ja eri toimijat ovat antaneet työlle valtuutuksen sekä sitoutuneet toimintaan. Lapsiasiamies edistää eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Kaikessa päätöksenteossa ja toiminnassa pyritään ottamaan huomioon lasten ja nuorten näkökulmat. Lapset ja nuoret nähdään osallistuvina ja vaikuttavina kuntalaisina, joiden osallistumiseksi kaupungissa on luotu toimintakanavat. Lapsiasiamiestyöllä tehdään kaupungissa tunnetuksi YK:n lapsen oikeuksien sopimusta.

Lapsiasiamies vastaa lapsiasiamiestoiminnan kokonaisuuden koordinoinnista ja käytännön työstä. Lapsiasiamiehen työ koostuu kolmesta osasta: 1) Työ lasten ja nuorten parissa, 2) Hallinnollinen vaikuttaminen ja 3) Yhteistyön edistäminen.

Työn tavoitteena on edistää lasten ja nuorten omaa osallistumista ja vaikuttamista yhteistyössä heidän kanssaan.

7. Lapsiasiain valtuutettu

Lapsiasiavaltuutettu on itsenäinen viranomaisen, joka toimii sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä. Hän edistää lapsen edun ja oikeuksien toteutumista yhteiskunnassamme. Valtuutettu toimii yhteistyössä muiden viranomaisten sekä järjestöjen kanssa. Lapsiasiavaltuutettu seuraa lasten ja nuorten elinolosuhteita, lainsäädäntöä sekä yhteiskunnallista päätöksentekoa. Samalla hän arvioi lasten ja nuorten oikeuksien ja hyvinvoinnin toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa. Valtuutettu tekee aloitteita sekä antaa neuvoja ja ohjeita lapsia ja nuoria koskevissa asioissa. Valtuutettu pitää yhteyttä lapsiin ja nuoriin ja välittää heiltä saamaansa tietoa päätöksentekijöille. Hän edistää myös YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen toteutumista.

Lapsiasiavaltuutettu ei käsittele yksittäisten lasten tai perheiden asioita, kuten huostaanotto- tai huoltajuuksiasioita. Mm. sosiaaliviranomaiset ja oikeuslaitos huolehtivat näistä tehtävistä.

Lapsiasiavaltuutettu aloitti työnsä 1.9.2005..

8. Lasten parlamentti

Viime vuosina yksi tärkeimpiä nuorten osallistumista koskevia puheenvuoroja on ollut kysymys iästä. Lasten Parlamentiksi nimitetty toiminta on problematisoinut ja antanut käytännön kokemusta työstä.

Suomeen on perustettu Lasten Parlamentti yhdistys ry, jonka tavoitteena on edistää lasten osallistumista ja vaikuttamista Suomessa. Toiminnan aatteellinen perusta on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus.

Yhdistyksen tarkoituksena on mm:

1. Toimia kaupunkikohtaisia lasten parlamentteja kokoavana yhdistyksenä.
2. Kehittää ja monipuolistaa julkishallinnon, koulujen ja oppilaiden välistä vuorovaikutusta.
3. Auttaa kaupunkeja perustamaan omia lasten parlamentteja Tampereen Lasten Parlamentin mallin mukaisesti.
4. Tuoda esille kaupunkikohtaisten Lasten Parlamenttien ja Suomen Lasten Parlamentin kannanottoja ja julkilausumia, sekä edesauttaa tehtyjen aloitteiden etenemistä.
5. Auttaa viranomaisia tiedottamaan lapsia ja nuoria koskevasta päätöksenteosta jo valmisteluvaiheessa.
6. Pitää yhteyttä viranomaisiin - erityisesti opetusministeriöön - ja tiedottaa lasten osallistumiseen ja vaikuttamiseen liittyvistä ajankohtaisista asioista.
7. Järjestää koulutustilaisuuksia ja tuottaa lapsille suunnattua vaikuttamistaitoja edistävää materiaalia.

Toiminta aloitettiin vuonna 2001 Tampereella, jossa se on ensin vakiinnuttanut toimintansa. Tampereen Lasten Parlamentti on tehnyt lukuisia aloitteita Tampereen kaupungin hallintoelimille. Lasten esityksiin on aina vastattu ja suuri osa on johtanut pysyviin muutoksiin eli lasten ideat ja toiveet ovat toteutuneet.

Tampereen mallia on tuoteistettu ja sitä on esitelty esimerkkinä myös muiden kaupunkien lasten parlamenteissa.

Tampereen mallissa kyse ei ole poliittisiin puolueisiin turvautuvasta demokratiamallista, vaan alueella aktiivisesti toimivien koulujen varaan rakentuvasta ns. mandaattidemokraattisesta mallista.

Tämä luo organisaatioon vahvuutta, säännöllisyyttä ja turvallisuutta. Koulujen varaan rakentuva työskentely motivoi sekä opetusta että tarjoaa opetukselle jokapäiväisen ja arkisin käytössä olevan sovelluskentän ja lasten osallistumisen toimintafoorumien. Opetus ja käytäntö kulkevat näin vahvasti käsi kädessä.

9. Eduskunnan nuorisoparlamentti

Suomen eduskunnan nuorten parlamentin istunto on loppuhuipennus peruskoulujen 8.-9 -luokkalaisille tarkoitettujen parlamenttikerhojen työskentelylle. Kerhoissa oppilaat perehtyvät kerhonohjaajansa opastuksella edustukselliseen demokratiaan, eduskuntaan, eduskuntalaitoksen historiaan ja nykyiseen toimintatapaan. Kerhoilla on tukenaan Kerhokeskuksen tuottama kerhokansio, joka on vuodesta 2002 ollut myös sähköisesti saatavilla. Parlamenttikerho voi olla historian ja yhteiskuntaopin, äidinkielen sekä oppilaanohjauksen yhteinen projekti. Koulut voivat järjestää perehdyttämisen parhaaksi katsomallaan tavalla.

Vuonna 2004 parlamenttikerhojen toiminnan teemana on Nuoret ja vaikuttaminen. Työskentelyn tueksi Kerhokeskus julkaisi oppimateriaalin Nuoret ja vaikuttaminen, joka on tarkoitettu 14–17 -vuotiaille nuorille. Muina vuosina teemoina ovat olleet vaalit, EU ja perustuslaki. Nuorten parlamentti kokoontuu joka toinen vuosi Suomen eduskunnassa. Keskustelu nuorten ja heidän kysymyksiinsä vastaavien valtioneuvoston jäsenten välillä on kehittynyt välittömään ja avoimeen suuntaan. Keskustelu toteutetaan suullisena kyselytuntina. Valtioneuvoston jäsenet vastaavat nuorten parlamenttikerhoissa laatimiin kysymyksiin. Istunto televisioidaan suorana lähetyksenä.

- b) **Toimitaan siten, että vuoropuheluun päästään myös sellaisten nuorten kanssa, jotka eivät osallistu järjestötoimintaan, ja että heidänkin huolenaiheensa otetaan huomioon.**

Järjestötoiminnan ulkopuolella olevien nuorten tavoittaminen liittyy kaikkeen nuorisotyöhön. Virallisen koulujärjestelmän sisällä on useita työmuotoja, jotka kehittävät koulua yhteisönä. Koulun kehittäminen yhteisönä (tukioppilastoiminta, oppilaskunnat) tuottaa pohjan myös laajemmalle yhteiskunnalliselle osallistumiselle.

Sosiaaliseen nuorisotyöhön liittyvät projektit vahvistaessaan nuorten sosiaalista toimintakykyä tuottavat myös laajempaa yhteiskunnallista osallistumista.

Kokemukset verkkovälitteisestä nuorisotyöstä useilla paikkakunnilla osoittavat, että ”virtuaalinuorisotyöntekijä” voi kohdata verkon välityksellä vaikeassa elämäntilanteessa eläviä nuoria. Verkon virtuaalivyöntekijän lähestymiskynnys on matala, mikä antaa mahdollisuuden myös terapeutiseen nuorisotyöhön. Virtuaalivyöntekijän on mahdollista saada ensimmäinen kontakti nuoreen ja ohjata tarpeen vaatiessa ja luottamuksen kasvaessa face-to-face -suhteeseen. Esimerkiksi Helsingin Habbo-hotellissa työstä on saatu hyviä kokemuksia ja työmuotoa kehitellään Suomen eri kunnissa (<http://www2.habbohotel.fi/habbo/fi/help/>)

c) Edistetään ja kehitetään tätä vuoropuhelua niin, että nuoret voivat osallistua entistä enemmän yhteiskuntaelämään.

Vuosien kokemusten perusteella nuorten vaikuttajaryhmien toiminnalla on merkitystä silloin, kun vaikuttajaryhmien toimintaan annetaan kuntatasolla resursseja ja kun nuorten ääntä todella kuunnellaan. Viime vuosina keskustelun painopiste on ollut nuorten vaikuttajaryhmien suhteessa toisalta nuoriin, eli miten nuoret ovat valittu edustajiksi, toisalta vaikuttajaryhmän asemaan kunnan päätöksenteossa. Kehittyvän vuoropuhelun perustana ovat nuorten laajat massat, jotka ovat saavutettavissa vain mikäli vaikuttajaryhmien valinta on yhteydessä viralliseen koulujärjestelmään. Vaikuttajaryhmien uskottavuus perustuu taas siihen, kuinka legitiimi asema ryhmällä on kunnan päätöksenteossa. Mikäli ryhmällä ei ole asemaa eikä oikeutta tuoda nuorten ääntä esiin kunnan virallisessa päätöksentekokoneistossa, toiminnalla ei ole jatkuvuutta eikä uskottavuutta.

Suomessa on noussut keskusteluun kysymys äänioikeusikärajan alentamisesta kunnallisvaaleissa 16 vuoteen. Keskustelu on alullaan eikä siitä voida vielä tehdä johtopäätöksiä.

Median merkitys nuorten kanssa käytävässä yhteiskunnallisessa keskustelussa on tärkeä. Nuorten osallistumiseen liittyvissä kysymyksissä nuorten aloitteita esitellään paikallislehdissä näkyvästi. Tämä pätee myös muuhun nuorten aloitteelliseen toimintaan kuten nuorisokulttuureihin jne. Itse asiassa nykyinen media suosii nuorisoihteita hyvin laajasti. Nuoriso nähdään mieluummin kulttuurin kuin kurjuuden ja sosiaalisen ongelman kontekstissa.

d) Tunnistetaan ja tutkitaan paremmin esteet, jotka haittaavat nuorten osallistumista edustuksellisen demokratian järjestelmään, ja tuetaan toimia ja järjestelyjä, jotka edistävät kaikkien nuorten osallistumista heidän erilaisuudestaan huolimatta (kulttuuriset ja etniset erityispiirteet, vammaisuus, sukupuoli, sosioekonomiset seikat jne.).

Suomessa on tehty mittavaa tutkimusta nuorten osallistumisesta edustuksellisen demokratian järjestelmään. Tutkimusta on tehty nuorten vaikuttajaryhmien suhteesta kunnalliseen demokratiaan, nuorten vaalikäyttäytymisestä ja nuorten ulkoparlamentaarisesta kansalaisvaikuttamisesta ja protestiliikhehdinnästä (Paakkunainen, Kari, toim. 2003 ja 2004, Hoikkala & Laine & Laine 2005). Maahanmuuttajien osallistumisesta on tehty tutkimusta mm. Suomen Akatemian rahoittamassa ohjelmassa Syrjäytyminen, eriarvoisuus ja etniset suhteet, joka piti sisällään useita erillisprojekteja. Osa tutkimusprojekteista keskittyi ensisijaisesti nuoriin. Tutkimusten pohjalta on tehty suosituksia poliittisille päättäjille.

Nuorison osallistumisen laatua tutkitaan parhaillaan OPM:n rahoittamassa projektissa. Nuorten verkko-osallistumisen mahdollisuuksia tutkitaan parhaillaan OPM:n rahoittamassa tutkimusprojektissa.

Tavoite 3. Osallistumisen oppimisen tukeminen sen eri muodoissa

Toimintalinjat:

- a) **Kehitetään edelleen ja syvennetään osallistumiskoulutusta virallisten koulutusjärjestelmien puitteissa (koulutukseen sovellettavan avoimen koordinoitimenetelmän yhteydessä hyväksytyjen tavoitteiden mukaisesti).**

Virallisessa koulutusjärjestelmässä on useita koulun yhteisölliseen kehittämiseen liittyviä työmuotoja kuten tukioppilasjärjestelmä ja oppilaiden vertaissovittelu pienissä riita-asioissa. Näiden tavoitteena on estää koulukiusaaminen, tukea sosiaalisesti syrjäytymisvaarassa olevia oppilaita ja opettaa oppilaita positiiviseen ristiriitojen käsittelyyn. Oppilashuoltojärjestelmää on kehitetty systemaattisesti moniammatillisena työskentelymuotona suomalaisissa kouluissa.

Koulujen yhteisöllistä kehittämistä ja edustukselliseen demokratiaan oppimista tukevia työmuotoja ovat edellä esitellyt Lasten parlamentit, Nuorten ääni ja Nuorisovaalit. Ne tavoittavat nuoret koululuokissa ja niiden jatkuvuus perustuu kytkeytymiseen viralliseen koulutusjärjestelmään.

Oppilaiden vaikuttamisen kannalta tärkeiden oppilaskuntien asemaa on tarkoitus vahvistaa palauttamalla ne lakitasolle perusopetuslakiin.

Tärkeänä yksittäisenä hankkeena koulujen osallistumiskoulutuksesta voidaan tässä yhteydessä mainita Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu hanke, jota johtaa ja koordinoi opetusministeriö. Hankkeessa on mukana 28 kuntaa ja 100 koulua ja hanke toimii osana maan hallituksen Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaa.

Opetussuunnitelmatason kehittäytyössä on kiinnitetty huomiota kansalaisuutta koskevien oppisisältöjen kehittäminen. Nuorisotyön ammattilaisilla on ollut mahdollisuus olla mukana opetussuunnitelmien laadinnassa kommentointitasolla.

Suomen opetushallitus on määritellyt vuoden 2005 kansalaiskasvatuksen teemavuodeksi. Kansalaiskasvatuksen teemavuosi kytkee yhteen Euroopan neuvoston hankkeen Education for Democratic Citizenship ja pääministeri Matti Vanhasen Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman tavoitteet.

Tärkeä rakenteellinen muutos suomalaisen virallisessa koulutusjärjestelmässä tehtiin vuonna 2004, kun koululaisten iltapäiväkerhotoiminta sai lakisääteisyys. Iltapäivätoiminnan tavoitteena ennakolta estää lasten syrjäytyminen. Iltapäivätoiminnassa on mukana paljon vapaita kansalaisjärjestöjä ja tällä tavoin iltapäivätoiminnan myötä koulu avaa oviaan kansalaisyhteiskunnalle. Koululaisten iltapäivätoiminnan myötä on käyty keskustelua koulusta toimintakeskuksena, jonka täytyy olla integroituna ympäröivään yhteisöön. Suomessa on parhaillaan menossa suurehko akateeminen tutkimushanke koskien kokonaiskoulupäivää (Sitran rahoittama, professori Lea Pulkkisen johtama Mukava-hanke). Iltapäivätoiminnan tavoitteena on

kehittää myös lasten ja vanhempien sukupolvien välistä vuorovaikutusta ja toimintaa voidaan suunnitella yhteistyössä myös kotien kanssa.

Elokuussa 2005 koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestettiin kuntien ilmoituksen mukaan 379 kunnassa ja siihen osallistuu noin 46 500 lasta. Toiminnan laajuus on kasvanut edellisestä vuodesta noin 6 000 lapsella ja 23 kunnalla. Opetushallitus valvoo ja kehittää aamu- ja iltapäivätoiminnan laatua valtakunnallisen verkoston avulla ja tukee kuntia toiminnan järjestämisessä.

Suomen virallinen koulujärjestelmä tukee myös vanhempainyhdistysten toimintaa. Vanhempainyhdistysten liitto on muutaman viime vuoden ajan tukenut verkostoitumista valtakunnallisella tasolla. Myös vanhemmat ovat omaksuneet parlamenttisanaston työssään kodin ja koulun vuorovaikutuksen lisäämiseksi nimittämällä vuosittaisia valtakunnallisia kokoontumisiaan Vanhempien parlamentiksi.

Pääministeri Vanhasen hallituksen Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan liittyvä, opetusministeriön asettama Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunta antoi mietinnössään useita kehittämissuhteita liittyen kansalaiskasvatukseen. Kehittämissuhteet koskivat sekä virallista koulutusjärjestelmää että vapaata sivistystyötä (Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunta)

b) Tuetaan virallisen järjestelmän ulkopuolisen koulutuksen ja arkioppimisen alalla toteutettavien, nuorten aktiivista osallistumista edistävien toimien kehittämistä.

Kuntien nuorisotoimi tukee monin tavoin yhdistysten perustamisessa ja antaa koulutusta yhdistystoimintaan liittyvissä kysymyksissä.

Opetusministeriön piirissä on jo muutaman vuoden ajan toiminut epävirallinen verkkodemokratiatyöryhmä, joka on kartoittanut ja tukenut nuorten parissa tehtäviä osallistumiseen ja vaikuttamisen edistämiseen tähtäviä hankkeita.

Yksi positiivinen esimerkki nuorten osallistumisesta vaikuttamiseen on <http://www.valtikka.fi>, joka on saavuttanut runsaasti käyttäjiä ja edistänyt kouluissa tehtävää vaikuttamistaitoyötä

c) Kehitetään edelleen virallisen koulutuksen, virallisen järjestelmän ulkopuolisen koulutuksen ja arkioppimisen välistä vuorovaikutusta.

Nuorisotyö hakee aktiivisesti uusia tapoja tehdä yhteistyötä virallisen koulujärjestelmän kanssa. Yhteistyötä kehitetään mm. moniammatillisten tiimien avulla.

Niillä paikkakunnilla, joissa järjestetään nuorisotyön ammattikorkeakoulutason koulutusta, opiskelijoiden työskentelyä on hyvin kyetty yhdistämään paikallisen nuorisotyön tarpeisiin. Muotoina ovat olleet opinnäytteet ja harjoittelu. Tämä on lisännyt myös ammattikorkeakoulun aluevaikuttavuutta.

Esimerkkinä kansainvälisestä toiminnasta mainittakoon Etelä-Suomen läänihallitus, joka osallistuu Euroopan neuvoston työryhmään. Työryhmä kehittää nuorisotyöntekijöiden ja -ohjaajien eurooppalaista portfolioa (European port folio for youth workers and youth leaders in the context of non-formal education)

- d) Edistetään osallistumiskokemusten saamista nuorten omassa elinympäristössä, erityisesti kotona, koulussa, nuorisjärjestöissä, yliopistossa, muissa oppilaitoksissa ja työpaikalla, urheiluharrastuksissa ja vapaa-aikana.**

Viime vuosina Suomessa on kehitetty tapoja ottaa lapset ja nuoret päätöksentekoon mahdollisimman varhaisessa ikävaiheessa ja monin tavoin.

Lasten ääntä pyritään kuuntelemaan päiväkodeissa ja koulujen oppilaskuntien asemaa vahvistetaan. Urheiluseuroissa ja lajiliitoissa käydään erityisesti Nuori Suomi -teeman ympärillä keskustelua siitä, miten nuoria on kuunneltava ja kohdeltava tasa-puolisesti pelikentillä.

Saavutukset vaihtelevat, mutta strategisesti on merkittävää, että suhtautuminen lasten ja nuorten oman äänen kuuntelemiseen on muuttunut myönteiseksi.

- e) Tunnustetaan nuorten parissa toimivien ja nuorten osallistumisen oppimista edistävien henkilöiden tärkeys ja kehitetään alan koulutustoimia.**

Suomessa nuorisoalan koulutusta on kehitetty voimakkaasti viime vuosien aikana. Alan koulutus on monipuolista ja sitä on tarjolla suhteellisen paljon. Koulutusta voi saada kaikilla koulutuksen asteilla eli toisen asteen ammatillisella, ammattikorkeakouluasteella ja vuoden 2005 alusta myös yliopiston maisteriohjelman tasolla. Suomessa aloitettu nuorisokasvatuksen maisteriohjelma on Euroopassa ainoa akateeminen MA-ohjelma, joka keskittyy nuorisokasvatukseen ja nuorisopolitiikkaan. Nuorisotyön alalla on mahdollista suorittaa myös näyttötutkintoja.

Nuorisotyön tärkeyttä korostaa myös nuorisotyöhön kohdistuva tutkimus, jota rahoittaa OPM. Suunnitteilla on vuonna 2006 julkaisut sekä nuorisotyön menetelmistä että nuorisokasvatuksen teoriasta, jotka tulevat toimimaan alan oppikirjoina.

Tärkeinä avauksina työn tärkeyden tunnustamisessa on osallisuuden laatuun liittyvä tutkimus ja keskustelun työn laadusta.

- f) Huolehditaan nuorten aktiivisen osallistumisen kaikille tuottaman hyödyn tunnetuksi tekemisestä ja paremmasta tiedostamisesta sekä pyritään torjumaan nuorten aktiivista osallistumista haittaavat nuorisokielteiset ennakkoluulot.**

Suomessa paikallisella medially on hyvin myönteinen asenne nuorten osallistumiseen. Uutisointi nuorten aloitteista ja nuorten vaikuttajaryhmien toiminnasta on myönteistä. Perustan työlle antaa Suomen vapaa lehdistö sekä suomalaisten tapa käyttää lehtiä. Lehdet tilataan kotiin ja useimmissa kodeissa seurataan sekä valtalehtiä että paikallisia lehtiä.

- g) Analysoidaan tarkemmin ilmiöitä, jotka aiheuttavat tiettyjen ryhmien syrjäytymistä kansalaisina, ja edistetään ennaltaehkäiseviä lähestymistapoja.**

Suomessa on analysoitu viime vuosina polarisaatio ilmiötä, eli sitä kuinka hyvinvoivien ja huonostivoivien nuorten ääripäiden välit kasvavat. Lisäksi on kohdistettu tutkimusta jokseenkin

paljon maahanmuuttajien jäsenyyteen (membership) ja osallistumiseen suomalaisessa yhteiskunnassa.

Preventiivisessä työssä tärkeänä nähdään koulu, jossa koulupudokkaiden määrä pyritään pitämään mahdollisimman pienenä ja missä on hyvin onnistuttu. Koulujen oppilashuoltoon on suunnattu resursseja, mutta vaihtelu paikkakuntien välillä voi olla kohtuuttoman suurta. Ongelmat näkyvät suurimmillaan lastensuojelussa ja lapsi- ja perhepolitiikassa. Lastensuojelun asiakkaiden määrä on kasvussa, sen sijaan teini-ikäisten raskaudenkeskeytysten nouseva trendi on saatu katkaistua.

Luku 3 Kuvaus toimenpiteistä, joita on tehty identifioitaessa olemassa olevaa tietoa osallistumisesta ja tuotettaessa välineitä lisäämään, päivittämään ja helpottamaan osallistumista

Osallistumista kehittäviin ohjelmiin ja projekteihin sisältyy useimmiten evaluointia, sekä ulkopuolista evaluointia että itsearviointia.

Lisäksi osallistumista on tutkittu itsenäisinä tutkimusprojekteina käyttäen sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia aineistoja ja analyysimenetelmiä. Raporttiin on tältä osin liitetty laaja viiteaineisto.

Suomen Nuorisotutkimusverkosto osallistuu kahdeksan maan yhteiseen EU-projektiin 2003–2005. Hanketta vetää yksityinen tutkimuslaitos SORA (Institute of Social Research and Analysis, Wien, Itävalta). Mukana on myös ei-jäsenvaltioita ja aineistoa kerätään osallistujavaltoilta laajemmin. Perusaineisto koskee 15–24-vuotiaita eurooppalaisia. (Nuorten poliittinen osallistuminen Euroopassa – indikaattoreiden kehittäminen Euroopan Unionin piirissä tapahtuvaa vertailevaa tutkimusta varten EUYOUPART)

Luku 4 Kuvaus tavoista, joilla nuoria itseään on konsultoitu toimeenpantaessa yhteisiä tavoitteita ja kirjoitettaessa raporttia

Osallistumista koskevat hankkeet lähtevät pääsääntöisesti siitä, että nuoret ovat prosessin mukana alusta pitäen. Muuten sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin on mahdoton saavuttaa. Tärkeimmät tavat saada nuoret mukaan, on jakaa valmistelutehtäviä ja vastuita. Virkamiesten ja nuorisotyöntekijöiden tehtävänä on ollut luoda puitteita, resursseja ja ohjata työskentelyä.

Raportin aineistoa on tuotettu yhdessä valtakunnallisessa seminaarissa, johon oli kutsuttu nuorisjärjestöjen edustajia. Nuorten ääntä on raportissa mukana lisäksi sekundäärilähteinä eli survey-aineistoina ja muina empiirisinä tutkimusaineistoina.

Lääneistä ja kunnista on saatu ajankohtaista tietoa sähköpostikyselyllä ja puhelimitse. Sen lisäksi raportissa on käytetty nuorisoalan asiantuntijoiden ja tutkijoiden haastatteluja (raportin viiteaineisto).

Luku 5 Kuvaus vaikeuksista, joita on tullut eteen toimeenpantaessa tavoitteita ja tehtäessä toimenpiteitä

Tärkeimpinä vaikeuksina nuorten osallistumisen edistämiseksi on tullut esiin:

- Kunnallisen päätöksenteon hitaus, joka on estänyt nuoria joissakin tapauksissa näkemästä omia saavutuksiaan ja päätösten toimeenpanon koko prosessia. Nuoret ovat ehtineet jo lähteä paikkakunnalta ennen kuin päätökset on saatu toimeen.
- Nuoret ovat etääntyneet kunnallisesta päätöksenteosta tai nykyinen poliittinen järjestelmä ei kykene kohtaamaan nuoria.
- Kunnat eivät kuuntele tarpeeksi nuorten viestejä.
- Asenteet kunnissa. Joissakin kunnissa kyseenalaistetaan nuorten kyvykkyys käsitellä asioita. Nuoriin ei luoteta eikä heille uskalleta antaa vastuuta.
- Nuorisotyötä ja nuorisotyön tekijöiden ammattia ei vielä tunnisteta ja tunnusteta riittävässä määrin.
- Non-formaalien opetuksen asemaa ja merkitystä ei vielä tunnisteta ja tunnusteta riittävässä määrin.
- Vaikeudet pienissä kylissä ja haja-asutusalueilla. Haja-asutusalueiden vaikeudet liittyvät välimatkoihin ja ovat luonteeltaan käytännöllisiä. Mukaan saatavia nuoria on alueella vähän.
- Polarisatiokehitys kasvukeskuksissa erityisesti 18–24 -vuotiaiden ikäryhmässä. Erot esimerkiksi viime kunnallisvaaleissa äänestäneiden nuorten ryhmissä kasvoivat välillä 18–24 -vuotiaat ja puolestaan kaventuivat ikäryhmässä 25–34. Tulos on saatu Helsingin kunnallisvaaleista 2004 ja analyysia on tarkoitus laajentaa muidenkin kuntien vaalituloksiin.
- Matala äänestyskäyttäytyminen jatkuu Helsingissä kerrostaloalueilla nuorten osalta (18–24 -vuotiaat), myös nuorten aikuisten miesten osalta (25–28) äänestysaktiivisuus on pysynyt matalana. Aktivoitumista kunnallisvaaleissa on tapahtunut eniten 29–34 -vuotiailla naisilla. Vaalitusvaikeudet ovat erityisen merkittävät nuorissa vasta äänestysikään ehtineissä ikäluokissa ja miesten osalta myös nuorissa aikuisissa.

Luku 6 Toimenpiteiden tähänastiset vaikutukset ja odotettavat vaikutukset

- Edustukselliseen demokratiaan osallistuminen on kääntynyt nousuun vuoden 2003 eduskuntavaaleissa ja 2004 kunnallisvaaleissa. Hyvin kohdistetulla ja poliittisesti hyvin tematisoidulla työllä on arvioitu olevan vaikutusta nuorten äänestysaktiivisuuteen.
- On odotettavissa, että vuoden 2005 presidentin vaaleissa nuorten äänestäjäryhmien aktiivisuus kohoaa, mikäli ehdokkaat osaavat kohdistaa viestinsä nuorille.
- Erityisesti edustuksellisen demokratian kehittämisessä (erityyppiset nuorten vaikuttajaryhmät) on edistytty huomattavasti. Nuorten vaikuttajaryhmä toimii tällä hetkellä 186 kunnassa ja jokaisesta kunnasta löytyy jokin nuorten asioita ajava ryhmä, jonka nuoret pystyvät kyselytutkimuksen mukaan jotenkin tunnistamaan.

- Keskustelu osallistumisesta on kehittynyt siten, että osallistumisen laatuun on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota. Osallistumisen laadun analyysissä Suomessa on tehty keskustelun avaus viimeisten kahden vuoden aikana. Aiheesta on tekeillä 15 kunnan empiiriseen aineistoon perustuva tutkimus, jonka ohjausryhmä on koottu valtakunnallisesti kattavasti. Aiheesta on tehty ja ollaan tekemässä akateemisia opinnäytteitä sekä pro gradu tasolla, että väitöskirjatutkimuksina. Lisäksi joidenkin kuntien nuorisotoimet tekevät omia tutkimuksiaan ja selvityksiään osallistumisen laadusta. Valtakunnallisesti läänien perustuvatutkimukseen syksyllä 2006 liitetään nuorten osallistumista koskeva osio. Osallistumisen laatua koskevalla tutkimus- ja selvitystyöllä tulee olemaan vaikuttavuutta osallistumiseen liittyvien resurssien suuntaamisessa.
- Keskustelu kansalaisvaikuttamisesta, osallisuudesta ja osallistumisesta Suomessa on vaikuttanut siihen, että osallistuminen nähdään entistä selkeämmin osana hyvinvointia ja elämisen laatua. Tämä näkyy erityisesti siinä, että osallistumisen ulottuvuus työskentelyssä on otettu entistä painavammin esiin virallisessa koulujärjestelmässä ja sosiaalisessa nuorisotyössä.
- Suomen hyvät asemat Pisa-tutkimuksessa ovat johtaneet kysymään, minkä vuoksi sellaisissa vertailevissa analyyseissa, kuten osallistumista mittaava Civic-tutkimus ja kouluviihtyvyydestutkimukset, Suomi sijoittuu heikosti. Nykyinen laaja yhteiskunnallinen keskustelu osallistumisesta ja siihen liittyvät eri suunnilta tulevat monipuoliset hankkeet viittaavat siihen, että edistymistä voidaan odottaa myös osallistumisesta ja sitä kautta viihtyvyydessä.
- Verkko-osallistumisen muodot ovat kehittyneet. Aikaisemmin verkko on toiminut enemmän informaation jakamisessa, mutta sen mahdollisuudet vuorovaikutteiseen ja nuoria aktivoivaan toimintaan ovat nousseet kehittämisen kohteeksi.
- Suomalainen media suhtautuu erittäin hyvin nuorten kansalaisaktiivisuuteen. Sekä paikallinen lehdistö että valtakunnalliset antavat nuorten asioille tilaa ja näkyvyyttä. Teemojen käsittely on ohjattu asiantunteville toimittajille, mikä on taannut uutisoinnin laadun.

Luku 7 Toimintalinjat, jotka ovat eniten ja vähiten hyödyllisiä, helpoimmin ja vaikeimmin toteutettavia ja ehdotuksia toimintalinjojen lisäämiseksi, poistamiseksi tai uudelleen muotoiltaviksi

Hyödyllisimpiä

Nuorten vaikuttajaryhmien tukeminen ja työn kehittäminen sekä työn kohdistaminen erityisryhmiin. Nämä liittyvät toimintalinjoihin sekä kansalaistoiminnassa, edustuksellisessa demokratiassa että osallistumiseen oppimisessa. Tärkeimmiksi nousevat Toimintalinjat 1 A, B, D, E; Toimintalinjat 2 A, B, D ja Toimintalinjat 3 A, C, E, F, G

Vähiten hyödyllisiä

Toimintalinjoista ei löydy sinällään hyödytöntä linjaa. Vähiten hyödylliseksi voidaan arvioida Toimintalinja 2 C, lähinnä sen vuoksi, että se on osin päällekkäinen 2 B toimintalinjan kanssa.

Helpoimmin toteutettavia

Helpoimmin toteutettavia ovat olleet nuorten edustukselliseen demokratiaan osallistumisen toimintalinjaukset, kuitenkin niin, että osallistuminen kansalaistoimintaan ja edustukselliseen demokratiaan nivoutuvat usein yhteen.

Vaikeimmin toteutettavia

Syrjäytyneiden nuorten tai järjestöjen ulkopuolella olevien nuorten aktivoiminen aktiiviseen poliittiseen toimintaan, eli Toimintalinja 1 D ja Toimintalinjat 2 B ja C.

Sosiaaliseen nuorisotyöhön keskittyvistä projekteista saadut kokemukset osoittavat, että syrjäytyneitä nuoria on vaikea saada ulos omasta privaattistaan. Nuorten sosiaalisen vahvistamisen kautta voidaan edetä aktiiviseen kansalaisuuteen ja osallistumiseen yhteisten asioiden hoitoon. Poliittinen osallistuminen voidaan rakentaa ainoastaan sosiaalisen ja taloudellisen hyvinvoinnin kautta. Suomessa syrjäytyneiden nuorten reagointi elinoloihinsa näkyy poliittisena passiivisuutena ja apatiana. Se voi toimia tulevaisuudessa myös poliittisen populismin kasvuperustana.

Poliittisen järjestöjen ulkopuolisuus Suomessa ei tarkoita syrjäytymisuhan alla olemista. Kyse on enemmänkin yksilöllisistä valinnoista, joilla nuori rakentaa omaa ajankäyttöään ja elämäänsä. Omaa panosta ja sitoutumisen astetta määrittelee oma tulevaisuus. Vähäinen poliittinen osallistuminen ei tarkoita tästä näkökulmasta politiikan vastaisuutta vaan sitä, että omaa elämää ei nähdä yhteydessä yhteisiin asioihin. Tämän yhteyden löytäminen on Suomen poliittisen kulttuurin suurin haaste.

Ehdotuksia toimintalinjojen lisäämiseksi

Toimintalinja, jossa tunnistetaan paremmin informaatioteknologian mahdollisuudet nuorten osallistumisen edistämiseksi.

Ehdotuksia toimintalinjojen poistamiseksi

-

Ehdotuksia toimintalinjojen uudelleen muotoiltaviksi

Yhdistetään toimintalinjat 2 B ja C, koska niillä ei ole käytännössä eroa.

Käsite aktiivi kansalaisuus voisi toimia yleiskäsitteenä, jonka alakäsitteiksi voitaisiin sijoittaa nuorten kansalaistoiminta ja nuorten osallistuminen edustuksellisen demokratian järjestelmään. Nuorten kansalaistoiminta tuottaa sosiaalista pääomaa ja rakentaa yhteisöjä. Toiminta edustuksellisen demokratian järjestelmässä tuottaa uutta poliittista kulttuuria ja vahvistaa poliittisen järjestelmän legitimitettiä. Yksilöllisen elämänhallinnan tavoite kohtaa tällöin kansalaisten yhteiset asiat.

Raportin valmistelu annettiin Suomen Nuorisotutkimusverkoston riippumattoman tutkijan Tapio Kuuren tehtäväksi. Raporttiluonnos käsiteltiin opetusministeriön työryhmässä, joka koordinoi EU:n nuorisopoliittisen yhteistyön edellyttämiä kansallisia toimia. Koordinaatioryhmän jäseninä ovat julkishallinnon eri alojen ja tasojen lisäksi edustettuina nuorisotutkijat ja nuorisjärjestöt. Työryhmän nuorisjärjestöjä edustavat jäsenet ovat vastanneet nuorisjärjestöjen näkemyksen esiintuomisesta. Nuorisoasiain neuvottelukunta on mukana työryhmän pysyvänä asiantuntijana. EU-asiain komitean alainen nuoriso- ja liikunta-asioiden jaosto käsitteli raportin kokouksessaan 8.12.2005.

Viitteet ja käytetyt lähteet:

Asiantuntijahaastattelut ja keskustelut:

Aaltonen, Kimmo, OPM
Gretschel, Anu, tutkija, Nuorisotutkimusverkosto
Hoikkala, Tommi, tutkimusjohtaja, Nuorisotutkimusverkosto
Kohonen, Kirsi, suunnittelija, Itä-Suomen lääninhallitus
Kurikka, Päivi, tutkija, Suomen Kuntaliitto
Mertanen, Jorma, nuorisotoimen johtaja, Tampere
Niemelä, Arto, nuorisotoimen johtaja, Iisalmi
Paakkunainen, Kari, tutkija, Helsingin yliopisto
Paju, Petri, tutkija, Nuorisotutkimusverkosto
Sjöholm, Kari, erityisasiantuntija, Suomen Kuntaliitto
Tasanko, Pia, suunnittelija, Etelä-Suomen lääninhallitus
Vehviläinen, Jukka, tutkija, Tampereen yliopisto

Sähköpostikyselyt:

Lääninhallitukset

- Etelä-Suomi
- Länsi-Suomi
- Itä-Suomi

Kunnat

- Espoo
- Iisalmi
- Elimäki
- Tampere

Seminaariaineisto

Allianssin järjestämä seminaari nuorten osallistumisesta ja nuorisotiedotuksesta nuorisjärjestöjen edustajille 9.11.2005. Helsinki.

Kirjallinen materiaali

Cederlöf, Petri (2005): Seutuyhteistyön mahdollisuudet nuorisotyössä Loimaan seutukunnallinen nuorisotoimi 1995–2003.

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 50.

Cederlöf, Petri (2004): Nuorisotyö ja sen haasteet pienissä kunnissa.

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 45.

Gretschel, Anu (2005): Nuorten kansalaisvaikuttamisen ja kansalaisvaikuttamisen edistämisen mittaamista ja laatua koskevaa pohdintaa ja alustavia kysymyksen asetteluja. Julkaisematon työpaperi.

Haikkola, Lotta (2003): Ääni ja aikuisuus. Kansalaisuuden ehdot osallisuushankkeeseen osallistuneiden nuorten tulkinnoissa. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, sosiologian laitos.

Harinen, Päivi (2005): Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen -tutkimushankkeen väliraportti. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisusarja

Hoikkala, Tommi & Laine, Sofia & Laine, Jyrki, toim. (2005): Mitä on tehtävä? Nuorison kapinan teoriaa ja käytäntöä. Helsinki, Loki-Kirjat.

Huhtala, Suvi-Pauliina & Tontti, Anna (2005): Tutkimus nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista Rovaniemen kaupungissa. Tutkielma, Humanistinen ammattikorkeakoulu, Tornion yksikkö.

Kananen, Marko (2004): Demokratia – K-18? – Nuorisovaltuusto nuorten paikan osoittajana. Pro gradu -tutkielma, Joensuun yliopisto, sosiologian laitos.

Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunta 15.4.2004 - 31.12.2005: Kohti aktiivista kansalaisuutta.

Kotilainen, Sirkku (2005): Nuoret paikallisina vaikuttajina verkkojulkaisuudessa. Tutkimushanke, Nuorisotutkimusverkosto.

Kouvo, Antti (2005): Moniulotteinen luottamus Euroopan maissa. Tietoarkisto, yhteiskunnallisen tietoarkiston julkaisu, joulukuu 2004

Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna (2005): Nuorten äänestysaktiivisuus vuoden 2004 kunnallisvaaleissa Helsingissä. Verkkojulkaisu

Nuoret vaikuttajina -työryhmä (2005) Asennetta ja tekoja. Julkaisematon muistio.

Paakkunainen, Kari (2005): Kuuluiko nuorten ääni kunnallisvaaleissa 2004? – Vaalien aktiiveista, passiiveista ja poliittista aktiivisuutta inspiroivista tekijöistä. Verkkojulkaisu

Paakkunainen, Kari, toim. (2004): Nuorten ääni ja kunnantalon heikko kaiku. Nuoret kunnallisessa demokratiassa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 46, Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 29.

Paakkunainen, Kari, toim. (2003): ”Kyllä politiikalle, mutta ...” Nuoret ja eduskuntavaalit 2003. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 35, Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 27.

Sarha, Marja-Liisa, toim. (2005): Nuorisotyö koulussa. Humanistinen ammattikorkeakoulu, oppimateriaalit 13/2005.

Vehviläinen, Jukka (2005): Syrjäytymisestä, osattomuudesta, osallisuudesta ja vaikuttamisesta. Julkaisematon työpäpaperi.

Yndigegn, Carsten & Waara, Peter & Paakkunainen, Kari, eds. (2005): Internet, Interaction and Networking: Post-national Identities of Youth in Cities around the Baltic Sea. Aleksanteri Papers 3:2005. Gummerus.